

Đạo Phật và khoa học hiện đại

ISSN: 2734-9195 13:22 28/05/2023

Ngày càng có nhiều bằng chứng cho thấy đạo Phật có khả năng ảnh hưởng quan trọng và hữu ích đối với khoa học hiện đại, chủ yếu ở hai cấp độ: (I) cấp độ nghiên cứu chi tiết rõ ràng trong nghiên cứu về tâm trí, và (II) tác động nhận thức luận đối với nền tảng của khoa học, đặc biệt là khoa học vật lý.

Tác giả: **Francisco J. Varela** Việt dịch: **Thích Vân Phong** Nguồn: *Mind & Life Institute*

Nghiên cứu

Khoa học đời sống đã phát triển vượt bậc hơn nửa thế kỷ qua, nhánh chính là nghiên cứu về tâm trí, nhận thức, ảnh hưởng và các hiện tượng tinh thần liên quan, nơi khoa học não bộ (hoặc khoa học thần kinh) đóng vai trò trung tâm.

Có một sự hợp lưu bất thường của các nguyên tắc đào tạo các lăng kính tập trung về bản chất của nhận thức, cảm xúc và hành động. Nghiên cứu về môn học này là khoa học thần kinh, di truyền học phân tử, tâm lý học thực nghiệm, trí tuệ nhân tạo và ngôn ngữ học.

Một số nỗ lực liên ngành xuất hiện từ sự lắp ghép và liên kết các ngành khoa học, bao gồm khoa học nhận thức, khoa học thần kinh và khoa học thần kinh tình cảm. Liên kết này, đã nhanh chóng chấp nhận việc nghiên cứu tâm trí như một đối tượng khoa học, khoa học hiện đại tiếp cận nỗ lực này một cách logic và chặt chẽ.

Liệu rằng việc nghiên cứu khoa học về tâm trí có thể bỏ qua những gì luôn hiện hữu đối với nhân loại như kinh nghiệm của chính họ? Ý thức là gì? Làm thế nào nó liên quan đến các khả năng tinh thần khác do bộ não tạo ra (chẳng hạn như tầm nhìn, cảm xúc và trí nhớ?). Tiềm năng của bộ não dẻo như thế nào để đáp ứng nhu cầu của con người trong y học và giáo dục?

Ý thức “cuộc cách mạng” này đã đưa đến sự gặp gỡ tự nhiên giữa khoa học và Phật giáo.

Ví dụ: Trừ khi các mô tả tinh tế bên trong được tính đến trong các thí nghiệm hiện tại sử dụng hình ảnh não bộ để nghiên cứu chất nền thần kinh của cảm xúc hoặc sự chú ý, dữ liệu thực nghiệm không thể giải thích một cách chính xác.

Đức Phật là bậc Thầy các Nhà khoa học

Do đó, dự đoán trong tương lai rằng khoa học tâm trí sẽ phát triển thành một dạng thần kinh thực nghiệm, thu hẹp khoảng cách mô tả bên ngoài và bên trong. Như một sự thống nhất về sự hiểu biết của chúng ta về thế giới, khuôn khổ mới cho khoa học tâm trí, là một trong những cống hiến chính mà Phật giáo có thể sẵn sàng. Mỗi quan tâm đến sự kết hợp chéo như thế là một trong những nguồn cảm hứng chính cho sáng kiến Tâm thức & Đời sống (the Mind & Life initiative), và vẫn là trung tâm của nỗ lực biến tâm nhìn này thành sự hợp tác cụ thể trong phòng thí nghiệm.

Hai ý nghĩa liên quan của cuộc đối thoại giữa khoa học và Phật giáo bao gồm những cống hiến cho sự hiểu biết của chúng ta về tính linh hoạt của thần kinh và hành vi cũng như sự phát triển của các biện pháp can thiệp cụ thể để thúc đẩy sức khỏe tinh thần và thể chất. Khoa học nhận thức và tâm lý học hiện đại đưa ra những giả định nhất định về những gì là chuẩn mực trong hoạt động tinh thần và cả những giới hạn của sự thay đổi đối với hoạt động đó.

Ví dụ, trong lĩnh vực nhận thức, việc các cá nhân không có khả năng chú ý đến một đối tượng trong hơn vài giây được coi là quy chuẩn. Trong lĩnh vực tình cảm, cảm xúc tức giận được coi là một cảm xúc tiêu chuẩn phát sinh một cách tự nhiên trong những tình huống mà mục tiêu của chúng ta bị cản trở. Đạo Phật dạy chúng ta rằng mỗi giả định về “chế độ hoạt động bình thường” của con người đều sai lầm và rằng với sự tu luyện (thiền định), những chuyển hóa đáng kể trong những khả năng này có thể xảy ra. Quan điểm này đặt ra một thách thức quan trọng đối với các nhà khoa học phương Tây và đặt ra câu hỏi về một số giả định sâu sắc nhất của chúng ta về “bản chất” của hành vi con người.

[caption id="attachment_16464" align="aligncenter" width="850"]

Tap Chi Nghien Cuu Phat Hoc Dao Phat Va Khoa Hoc Hien Dai 1 Tác giả

Francisco J. Varela[/caption]

Đạo Phật cung cấp đặc điểm kỹ thuật chi tiết của các phương pháp cho việc định lượng hóa chúng theo góc nhìn khoa học. Nơi gặp gỡ này sẽ cung cấp một động lực quan trọng cho sự thay đổi trong quan niệm của phương Tây về tính cố

định của chức năng tinh thần, với lời kêu gọi rõ ràng về nghiên cứu mới để khám phá khả năng biến dạng các hành vi sinh học cơ bản, từng bước được coi là thành phần không thay đổi trong bối cảnh tinh thần của con người.

Công nghệ thiền định dựa trên kinh nghiệm và các thực hành liên quan do Phật giáo cung cấp hiện đang có tác động lớn đến y học hiện đại và can thiệp trị liệu tâm lý. Những tuyên bố về tác dụng có lợi của những thực hành này đối với sức khỏe và an lạc hạnh phúc cả về tinh thần và thể chất đã xúc tác cho những nỗ lực nghiêm túc để kiểm tra các cơ chế do thiền định tạo ra những kết quả tích cực cho con người.

AI và khoa học trong thời đại văn minh

Các cuộc đối thoại Tâm thức & Đời sống đã trực tiếp tạo ra nghiên cứu mới chứng minh những chuyển hóa trong cả não và chức năng miễn dịch do thiền định tạo ra. Công việc này đang giúp khôi phục não trở lại bối cảnh của cơ thể để kiểm tra xem những thay đổi trong não có tác động như thế nào đến hệ thống miễn dịch, tự trị và nội tiết, tất cả đều liên quan đến sức khỏe và bệnh tật.

Tap Chi Nghien Cuu Phat Hoc Ai Khoa Hoc Thoi Dai Van Minh 1

Nhận thức luận

Mặc dù đời sống và khoa học nhận thức là nơi đạo Phật có thể tiếp cận khoa học một cách mật thiết, ở cấp độ nghiên cứu chi tiết, có thể nó có một tầm quan trọng lớn ở cấp độ cơ bản hơn hoặc cấp độ nhận thức luận. Trên thực tế, những tinh hoa triết học trong truyền thống Phật giáo liên quan đến bản chất của thực tại, nhận thức và logic, cũng sâu sắc như cơ sở quan sát của nó về kinh nghiệm của con người. Điều này bao gồm các khái niệm như bản sắc được chỉ định, nguồn gốc phụ thuộc và “tính không”, vốn những khái niệm đó chẳng có đối tượng trong di sản triết học của triết học xuất phát từ các trường phái triết học và tôn giáo ở phương Tây.

Vật lý hiện đại có lẽ là nơi mà điểm gặp gỡ thứ hai này dễ thấy nhất. Vật lý đang ở giữa cuộc cách mạng khái niệm theo đuổi cái gọi là nỗ lực thống nhất, nhằm liên hệ tiểu vũ trụ của cơ chế lượng tử với vũ trụ của vật lý vĩ mô và lực hấp dẫn. Như đã biết, nghiên cứu như thế đã mở ra nhiều câu hỏi về nhận thức luận; ví dụ tính không định xứ, nguồn gốc của vũ trụ, và vai trò của người quan sát.

Các triết gia về khoa học và các nhà vật lý nghiên cứu đã nhận thấy những trao đổi về khái niệm hoặc nhận thức luận này có giá trị tiềm tàng. (Xem Tạp chí

GEO, trang bìa, tháng Giêng, 1999.) Viện Tâm thức & Đời sống đã quyết định tiếp tục dòng khám phá lẫn nhau này như là sự cống hiến thứ hai đạo Phật có thể sẵn sàng cho việc thúc đẩy ứng dụng khoa học hiện đại trên nền tảng ứng dụng giáo lý và triết lý Phật giáo.

Tác giả: **Francisco J. Varela** Việt dịch: **Thích Vân Phong** Nguồn: *Mind & Life Institute*

Chú thích: Cư sĩ Francisco J. Varela, (1946–2001), nhà sinh vật học, triết gia, nhà điều khiển học và nhà thần kinh học người Chile, cố vấn của ông là Humberto Maturana Romesín (1928–2021), nhà sinh vật học và triết gia người Chile, được biết đến nhiều nhất với việc giới thiệu khái niệm tự sáng sinh (autopoiesis) vào sinh học, và đồng sáng lập Viện Tâm thức & Đời sống để thúc đẩy đối thoại giữa Khoa học và Phật giáo.

<https://tapchinghiencuuphathoc.vn/giao-ly-dao-phat-luon-nhat-quan-va-tuong-thich-khoa-hoc.html> <https://tapchinghiencuuphathoc.vn/han-che-cua-khoa-hoc-va-uu-the-cua-phat-giao.html> <https://tapchinghiencuuphathoc.vn/khoa-hoc-cong-nghe-y-thuc-va-nghiep.html>